

Іван Котляревський

Наталка Полтавка
Москаль-чарівник

Харків
«Фоліо»
2023

Наталка Полтавка

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Возний² Тетерваковський — жених Наталки.

Горпина Терпилиха³ — бідна удова.

Наталка — її дочка.

Петро — коханий Наталки.

Микола — далекий родич Терпилихи.

Макогоненко⁴ — виборний села.

ДІЯ ПЕРША

На сцені село на річці Ворскла, вулиця, що веде до річки,
хата Терпелихи.

Ява I

Наталка *(виходить з хати, несе на коромислі відра, підходить до річки й співає в задумі).*

№ 1

Віють вітри, віють буйні⁵, аж дерева гнуться;
О, як моє болить серце, а сльози не ллються. (2)

Трачу літа в лютім горі і кінця не бачу,
Тільки тогді і полегша, як нишком поплачу. (2)

Не поправлять сльози щастя, серцю легше буде,
Хто щасливим був часочок, по смерть не забуде.(2)

Єсть же люди, що і моїй завидують долі,
Чи щаслива та билинка, що ростеть на полі? (2)

Що на полі, що на пісках, без роси, на сонці?
Тяжко жити без милого і в своїй сторонці. (2)

Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? Озовися!
Як я, бідна, тут горюю, прийди подивися. (2)

Полетіла б я до тебе, та крилля не маю,
Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю. (2)

До кого я пригорнуся і хто приголубить?
Коли тепер того нема, який мене любить. (2)

Петре! Петре! Де ти тепер? Може, де скитаєшся в нужді і горі і проклинаєш свою долю; проклинаєш Наталку, що через неї утеряв пристанище; а може (*плаче*), забув, що я живу і на світі. Ти був бідним, любив мене і за те потерпів і мусив мене оставити; я тебе любила і тепер люблю. Ми тепер рівня з тобою: і я стала така бідна, як і ти. Вернися до мого серця! Нехай глянуть очі мої на тебе іще раз і навіки закрийться...

Ява II

Наталка і возний.

Возний. Благоденственного і мирного пребиванія! (*В сторону.*) Удобная okazія предстала зделати о себе предложение на самоті⁶.

Наталка (*кланяється*). Здорові були, добродію, пане возний!

Возний. Добродію! Добродію! Я хотів би, щоб ти звала мене — теє-то як його — не вишепом'янутим ім'ярек.

Наталка. Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум.

Возний. Не о сем, галочко, — теє-то як його — хлопочу я, но желаю із медових уст твоїх слішати умильное названіє, сообразное моему чувствію. Послушай.

№ 2

От юних літ не знав я любові⁷,
Не ощущал возженія в крові;
Как вдруг предстал Наталки вид ясний,
Как райский крин, душистий, прекрасный.
Утробу всю потряс,
Кров взволновалась,
Душа смішалась;
Настал мой час!
Настал мой час, і серце все стонеть,
Как камень, дух в пучину зол тонеть.

A. B. 90

Безмірно, ах! люблю тя, дівицю,
Как жадний волк младую ягницю.
Твой предвіщаєть зрак
Мні жизнь дражайшу,
Для чувств сладчайшу,
Как з медом мак.
Противні мні Статут і розділи⁸,
Позви і копи⁹ страх надоїли;
Несносен мні Сингкліт весь бумажний¹⁰,
Противен тож і чин мой преважний.
Утіху ти подай
Душі смятенной,
Моєй письменной,
О ти, мой рай!

Не в состоянні поставити на вид тобі сили любові моєї.
Когда би я іміл — тее-то як його — столько языков, сколько артикулов в Статуті ілі сколько зап'ятих в магдебурськом праві¹¹, то і сих не довліло би на восхваленіє ліпоти твоєї!
Єй-єй, люблю тебе до безконечності.

Н а т а л к а. Бог з вами, добродію! Що ви говорите! Я річі вашей в толк собі не возьму.

В о з н и й. Лукавиш — тее-то як його, — моя галочко! і добре все розумієш. Ну, коли так, я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Н а т а л к а. Гріх вам над бідною дівкою глумитися! Чи я вам рівня? Ви пан, а я сирота; ви багатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду¹²; та й по всьому я вам не під пару.

В о з н и й. Изложеніє в отвітних річах твоїх резони суть — тее-то як його — для любові ничтожні. Узввленное частореченною любовію серце, по всім божеським і чоловічеським законам, не взираєть ні на породу, ні на літа, ні на состояніє. Оная любов все — тее-то як його — равняєть. Рци одно слово: «Люблю вас, пане возний!» — і аз, вишеупом'янутий, виконаю присягу о вірном і вічном союзі з тобою.

Н а т а л к а. У нас єсть пословица: «Знайся кінь з конем, а віл з волон»; шукайте собі, добродію, в городі панночки; чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен? Лю-

бую вибирайте... Ось підіть лиш в неділю або в празник по Полтаві, то побачите таких гарних, що і розказати не можна.

Возний. Бачив я многих — і ліпообразних, і багатих, но серце моє не імієть — тее-то як його — к ним поползновения. Ти одна заложила єму позов на вічніє роки, і душа моя ежечасно волаєть тебе і послі нишпорной даже години.

Наталка. Воля ваша, добродію, а ви так з-письменна говорите, що я того і не зрозумію; та і не вірю, щоб так швидко і дуже залюбитись можна.

Возний. Не віриш? Так знай же, що я тебе давно уже — тее-то як його — полюбив, як тільки ви перешли жити в наше село. Моїх діл околичності, возникаючіє із неудобних обстоятельств, удерживали соділати признаніє пред тобою; тепер же, читая — тее-то як його — благость в очах твоїх, до формального определенія о моеї участі, открой мні, хотя в терміні, партикулярно, резолюцію: могу лі — тее-то як його — без отсрочок, волокити, проторов і убитков получитьи во вічне і потомственное владініє тебе — движимое і недвижимое імініє для души моеї — з правом владіти тобою спокійно, безпрекословно і по своєй волі — тее-то як його — розпоряжать? Скажи, говори, отвічай, отвітствуй, могу лі бить — тее-то як його — мужем пристойним і угодним души твоєї і тілу?

Наталка (*сніває*).

№ 3

Видно шляхи полтавські¹³ і славну Полтаву,
Пошануйте сиротину і не вводьте в славу.

Не багата я і проста, но чесного роду,
Не стижуся прясти, шити і носити воду.

Ти в жупанах, і письменний, і рівня з панами,
Як же можеш ти дружитись з простими дівками?

Єсть багацько городянок, вибирай люблюю;
Ти пан возний — тобі треба не мене, сільськую.

Так, добродію, пане возний! Перестаньте жартовати надо мною, безпомощною сиротою. Моє все багатство єсть мое

добре ім'я; через вас люди начнуть шептати про мене, а для дівки, коли об ній люди зашепчуть...

Музика починає грати прелюдію. Возний міркує собі на думці і смішні міни перебігають йому на обличчі. Наталка задумалась.

Ява III

Наталка, возний і виборний. Виборний співає:

№ 4

Дід рудий, баба руда¹⁴,
Батько рудий, мати руда,
Дядько рудий, тітка руда,
Брат рудий, сестра руда,
І я рудий, руду взяв,
Бо рудую сподобав.

Ой по горі по Панянці
В понеділок дуже вранці
Ішли наші новобранці;
Поклонилися шинкарці;
А шинкарка на них — морг:
«Іду, братики, на торг».

Ішли ляхи на три шляхи,
А татари на чотири,
Шведи-враги поле вкрили;
Козак в лузі окликнувся, —
Швед, татарин, лях здригнувся,
В дугу всякий зігнувся.

Наталка, набравши відрами воду, йде додому. Виборний підходить до возного.

Возний. Чи се — теє-то як його — нова пісня, пане виборний?

Виборний. Та се, добродію (*кланяється*), не пісня, а нісенітниця. Я співаю іногді, що в голову лізе, — вибачайте, будьте ласкаві, я не добачив вас.

ЗМІСТ

НАТАЛКА ПОЛТАВКА.	3
МОСКАЛЬ-ЧАРІВНИК.	55
Примітки. <i>Валерій Шевчук</i>	87